

Hányféleképpen veszekszik a magyar ember?

A pályázatot, amelynek eredményéről az alábbiakban tájékoztatom a Honismeret és az Édes Anyanyelvünk olvasóit, a *Honismereti Szövetség* és az *Anyanyelvpolók Szövetsége* közösen hirdette meg az elmúlt év tavaszán, *Pályázati felhívás rokon értelmű szavak gyűjtésére* címmel. Nem parttalan gyűjtésre buzdítottuk a pályázni kívánókat, hanem azt is megjelöltük, hogy milyen témakörű rokon értelmű szavakat várunk tőlük. Ez a három témakör a következő volt:

1. A *veszekszik* szóval rokon i g é k közül minél többnek az összegyűjtése s ahol szükségesnek látszik, kommentálása, lehetőleg úgy, hogy a pályázat ne csupán értelmező szótárainkban már megtalálható szavakat tartalmazzon, hanem a pályázó által gyűjtött népnyelvi, csoportnyelvi stb. szavakat is.

2. Olyan f ő n e v e k ugyancsak széles körű, a különböző nyelvi rétegekre is kiterjedő gyűjtése, amelyek valamilyen pontosan meg nem határozott szerkezetnek, gépezetnek a megjelölésére, nagyjából való megnevezésére szolgálnak.

3. Minél több olyan m e l l é k n é v összegyűjtése, amely a másokat lenéző, kihívóan önhitt, a latin eredetű *arrogáns* szóval illethető emberek jellemzésére nyelvünkben használatos.

A pályázat díjalapja eredetileg – a Honismereti Szövetségnek és az Anyanyelvpolók Szövetségének jóvoltából – 100 000 Ft volt, de mivel ezt a díjalapot A Magyar Nyelv és Kultúra Nemzetközi Társasága időközben 50 000 Ft-tal, a Pro Lingua Hungariae Alapítvány pedig 10 000 Ft-tal megnövelte, az 160 000 Ft-ra nőtt. A *Balogh Lajos, Grétsy László, Hajdú Mihály, Halász Péter, Kováts Dániel, Maróti István* összetételű bírálóbizottság tehát ezzel az összeggel gazdálkodhatott (volna) a pályadíjak odaítélése során.

Hogy mi a szerepe az előző mondatomban zárójelben ott szereplő *volna* szónak? Egyszerűen az, hogy a pályázatot meghirdető két szövetség zsűribeli képviselői, látva a pályázatok nagy számát és számos pályázat rendkívül értékes voltát, a díjak odaítélésére vonatkozó egyeztető megbeszélések során úgy döntöttek, hogy – még ha nehéz is kigazdálkodniuk – a díjalapot további

40 000 Ft hozzáadásával 200 000 Ft-ra emelik. Ennek megfelelően készítették el a díjazottak listáját. Mielőtt a pályázat eredményét ismertetném, felsorolok néhány adatot.

A pályázatra összesen 248 pályamunka érkezett (az elsőre 123, a másodikra 59, a harmadikra 66). Ez nem ugyanennyi személyt jelent, hanem – bár látszólag furcsa, amit mondom – részben kevesebbet, részben többet. Kevesebbet annyiban, hogy mivel a pályázati kiírás lehetővé tette, hogy valaki a három meghirdetett pályázat közül egynél többön is részt vegyen, elég sokan éltek is e lehetőséggel: 47-en pl. mind a három pályázatra elküldték munkájukat, ami már eleve 141 pályázatot jelent. Ugyanakkor többet jelent, ha azt is figyelembe vesszük, hogy jó néhány pályázatnak nem egy, hanem több személy a beküldője, sőt közülük többnek egy egész kollektíva, pl. Beszélni nehéz! kör, sőt egész osztály. Összesen 139 pályázó egységtől – személytől vagy közösségtől – érkezett be egy vagy több pályázat, ebből 67 tanuló(k)tól, 72 felnőtt(ek)től származik.

Ezek után következék a részletes eredményhirdetés, pontosabban a díjasok felsorolása, mégpedig előbb a tanulóké (azok tartoznak ide, akik valamely alap-, közép- vagy felsőfokú oktatási intézmény tanulói, hallgatói), majd a felnőtteké. A díjak értéke a két kategóriában azonos: az I. díjé 20 000, a II. díjé 10 000, a III. díjé 6 000 Ft. A bírálóbizottság összesen huszonnegy díjat ítelt oda: két I. díjat, hét II. díjat és tizenöt III. díjat.

Tanulók kategóriája

1. Hányféleképpen veszekszik a magyar ember?

I. díj: **Elek Anna** főiskolai hallgató, Kurityán, Kossuth Lajos u. 81. (3732) és **Pamlényi Csilla** főiskolai hallgató, Isaszeg, Akácfa u. 4/1. (2117). Méltán első díjas, kiemelkedő pályázat. Szerzői nem szótárakból gyűjtötték anyagukat, hanem több mint száz, más-más korosztályba tartozó adatközlőhöz juttattak el egy olyan, kitűnően összeállított kérdőívet, amely a *veszekszik* szinonimáit firtatja, de úgy, hogy a válaszokból a kapott szavak stílusértéke, használati köre is kiderüljön. A gyűjtés eredménye 210, nem kis részben szótárzatlan szó vagy kifejezés, illetve ezt tartalmazó szócikk.

II. díj: **Repka Tünde**, a sátoraljaújhelyi Kossuth Lajos Gimnázium és Szakközépiskola tanulója, Sátoraljaújhely, Vasvári Pál út 1. 4/2. (3980). Kereken száz gondosan kidolgozott szócikk jelentésárnyalatok, stílusérték pontos megadásával.

Vígh Zsuzsanna gimnáziumi tanuló, Sárvár, Alkotmány u. 29. (9600). A szótárakból vett adatok mellett saját gyűjtést is tartalmazó, összesen több mint 230 szót magában foglaló, gazdag gyűjtemény, amelynek darabjaiból az általa gyűjtötteket mind részletesen magyarázza is a beküldő, megadva használati körüket, körzetüket is.

III. díj: a **Kovácsna megyei Torja község Futásfalvi Általános Iskolájának Futár című diáklapja**, illetve a lap tizenegy állandó munkatársa: **Bardocz Tünde**, **Bene László**, **Bíró Lóránd**, **Dezső Lehel**, **Fekete Ilona**, **Jordán Géza**, **Kocsis Ottilia**, **Mátis Ágoston**, **Mátis Árpád**, **Menyhárt Tünde**, **Rózsa Balázs**. A gyűjtés irányítója **Salamon Ferenc** iskolaigazgató, az iskola magyar irodalmi körének vezetője. Címük: Școala Generală Alungeni; 4069 Alungeni nr. 85. Jud. Covasna, Románia. A szép gyűjtemény 204 szót tartalmaz, s a szavak mintegy negyedrésszében hasznos minősítést, magyarázatot is, pl. olyat, hogy a *zsumál* és a *zsunál* egyaránt 'veszekszik' jelentésű, de csak asszony veszekedését, pörölését jelenti.

A **Szegedi Kis István Református Gimnázium 9/c osztálya**. Segítő tanár: **Takács Ernőné**. Címük: Békés, Petőfi Sándor u. 11–13. (5630). A pályázat főleg különböző szótárakból kiírt, de rendkívül gazdag, 203 szót és 63 szólást tartalmazó, bevezető és záró fejtegetéssel, rövidítés-és forrásjegyzékkel is ellátott, igen gondosan összeállított anyag.

2. Minek nevezzük azt a szerkezetet, gépezetet, amelyet nem tudunk vagy nem akarunk pontosabban megjelölni, körülírni?

I. díj: nem adta ki a zsűri.

II. díj: a sárospataki **Árpád Vezér Gimnázium** három tanulója: **Dzupin Beáta**, Tokaj, Jókai út 32. (3910); **Dávid Nóra**, Sátoraljaújhely, Partizán út 8. (3980) és **Kiss Edit**, Megyaszó, Fő út 27/a (3718). A remek pályázat több mint 80 *bizgentyű*, *herkentyű*, *ketyere*, *miskulancia*-féle szót tartalmaz, gondos kidolgozásban, jó magyarázatokkal, minősítésekkel, részben szótárakból, de nem kis részben helyi, Sátoraljaújhely és Szerencs körzetében végzett gyűjtés alapján.

III. díj: **Vígh Zsuzsanna**, sárvári gimnazista, adatait ld. fentebb. Az első pályázatra beküldött munkájához hasonlóan ez a pályamű is bőségesen tartalmaz saját gyűjtésű anyagot is, magyarázatokkal együtt. Igen gondos, értékes munka.

3. Milyen ember az arrogáns ember?

I. díj: a bizottság nem adta ki.

II. díj: **Ottmár Ilona**, a József Attila Gimnázium és Szakképző Iskola tanulója, Polgár, Kiss Ernő út 10. (4090). A pályázat 160, részben szótárakból, részben pedig a diáknyelvből, osztálytársaitól gyűjtött szóból áll, stílusminősítésekkel, magyarázatokkal ellátva. Néhány diáknyelvi gyűjtött szava: *arcos*, *gubancos*, *kekeckedő*, *pampogó*, *vagizó*.

III. díj: a **Velinszky László Gimnázium**, Szakközépiskola és Kollégium két tanulója: **Milvius Emma** és **Elek Teréz**, Pusztaszabolcs, Mátyás király u. 16-20. (2490). Gyűjtésükben 102 szó található, magyarázatokkal; nem betűrendben, hanem stílusrétegek szerint csoportosítva: hétköznapi kifejezések, kiveszőben levő szavak, választékos kifejezések, diák- és szleng-elemek. Szép, gazdag gyűjtemény.

Felnőttek kategóriája

1. pályázat

I. díj: **Rácz Sándor** ny. mezőgazdasági tanár, Makó, Hold u. 23. (6900). Bár a feladatot egy kissé tágan értelmezte, lenyűgözően gazdag az a 33 gépelt oldalnyi, több mint 500 szót és kifejezést, továbbá hozzá tartozó értelmezést, stílusminősítést tartalmazó gyűjtemény, amellyel pályázott. Külön értéke, hogy sok egyéni, önálló gyűjtésből származó tájnyelvi szó és kifejezés található benne.

II. díj: **Szeglet Lajosné**, tanár Zalaegerszeg, Átallszegett u. 87. (8900). Az előbbihez hasonló terjedelmű s hasonló gazdagságú, sőt számban még azt is felülmúló, mintegy 600 szót tartalmazó gyűjtemény, stílusminősítéssel, jelentésjelöléssel. Igazán szép filológusi munka. Csak azért szorult a második helyre, mert kevesebb benne az egyéni, önálló gyűjtés.

III. díj: **dr. Radics Jenőné** ny. gimnáziumi tanár, A-7432 Oberschützen, (Felsőlövő) G. A. Wimmer-Platz 1/II/7, Ausztria. Rendkívül gazdag, csaknem 1000 szót tartalmazó pályázat, benne némi önálló gyűjtésen, illetve a pályázó emlékezetén alapuló anyag is, de stílusminősítést, magyarázó megjegyzést csak olykor ad.

Gyarmatiné Hepp Erzsébet tanár, Gyopárosfürdő, Szentetornyai út 17. (5904). A gazdag és gondos pályázat mintegy 700 szót tartalmaz, alaposan kiaknázva az Új magyar tájszótár anyagát. Értelmezéseket is ad, de a szinonimiát egy kissé tágan fogja fel.

Dr. Petheő Károly Budapest, Tungstram u. 9. (1042). A pályázó ugyancsak nagyrészt írott anyagból gyűjtött, elsősorban Szabó T. Attila Erdélyi magyar szótörténeti tár című, teljes egészében még meg sem jelent, hatalmas munkájából, de más forrásokból és saját emlékezetéből is. Mintegy 230 gyűjtött szavát egytől egyig gondosan értelmezi is.

Mirk László tanár, 4100 Miercurea Ciuc (Csíkszereda), Szabadság tér 8/9. Románia. Aránylag csekély anyagot, 76 szót tartalmaz a pályázat, de túlnyomó része erdélyi tájszó, s mindegyik adatát írott anyagból vett, hiteles példamondattal is igazolja, legnagyobb részét erdélyi szépirodalmi művekből, néprajzi gyűjteményekből.

Tankó Gyula, 4140 Lunca de Jos (Gyimesközéplek) 49i, Jud: Hargitha, Románia. Mintegy 90 önálló gyűjtésű, nagyrészt gyimesi környezetből származó szó, ahol szükséges, pontos, gondos magyarázatokkal. Igen értékes munka.

2. pályázat

I. díj: a zsűri nem adta ki.

II. díj: **dr. Radics Jenőné** ny. gimnáziumi tanár, adatait ld. az előzőekben. A pályázat 116 szót tartalmazó, gazdag gyűjtemény, stílusminősítésekkel, a jelentésárnyalatok feltüntetésével; ahol szükséges, a szöveggörnyezet megadásával, pl. *kattanyú*: 'kapcsoló, villanykapcsoló', *villanykacsintó* 'újtjelző lámpa' (Nagy Gáspár egyik verséből)

III. díj: **Rácz Sándor** ny. mezőgazdasági tanár, adatait már idéztem. A pályázat egy 18 gépelt oldalnyi, 166 szót, pontosabban szócikket magában foglaló szép gyűjtemény, amelyben jelentős részt foglalnak el a tájszavak, pl. *brimbula* 'megnevezetlen, szinte körül sem írható gép, gépezet, mozgó eszköz', *hitykura* 'valójában hatalmas bugylibicska, de aki e tájnyelvi szó való jelentését nem ismeri, annak szójátékosan jelölt gép, szerkezet'.

Faltysné Ujvári Anna, Pécs, Szántó Kovács János u. 6/A IV. 14. (7633). A pályázati kiíráshoz pontosan igazodó, csak a minden tekintetben ide tartozó szókészletet tartalmazó, igen gondos pályázat, amelynek mind az 55 szócikkében részletes magyarázatot és szociolingvisztikai utalásokat is találunk, pl. *kertyentő* 'működéskor kellemetlen hangot adó szerkezetnek megnevezése, amely főleg paraszti környezetben használatos'.

Sipos István nyugdíjas termelőszövetkezeti tag, Makó, Kölcsey u. 1. (6900). Mintegy 50, jobbra értelmezéssel is ellátott szó, nem betűrendes, hanem laza tematikai csoportosításban. Pl. a járművekre vonatkozó általános megnevezések között ilyeneket találunk: *csotrogány*, *járgány*, *kávédaráló*, *pőfőgő*, *tarattyú* stb.

3. pályázat

I. díj: a bizottság nem adta ki.

II. díj: **Zábó Gyula**, Budapest, Nap u. 21. (1082). 28 gépelt oldalas, csaknem 300, betűrendbe szedett, magyarázatokkal, a szavak előfordulási helyére vonatkozó utalásokkal is ellátott szót tartalmazó, rendkívül gazdag és gondos gyűjtemény. Külön értéke, hogy a gyűjtött sok-sok tájszónak az előfordulási helyét is mindig megjelöli.

III. díj: **dr. Pleskó András**, Szeged, Agyagos u. 6/A III. 9. (6723) Rendkívül alapos, a feldolgozás szempontjából is mintaszerű pályázat, amely a vizsgált mintegy 90 szót tematikai csoportosításban mutatja be, példamondatokkal, idézetekkel is gazdagítva. A munkát gondos, kiérlelt rövidítésjegyzék és a forrásmunkák jegyzéke is gazdagítja.

Németh Ervin tanár, Pápa, Fő u. 24. I. l. (8500). A pályázat mintegy 80, stílusminősítéssel, jelentésmegjelöléssel ellátott szócikket tartalmaz, betűrendben is, de tematikai csoportosításban is. Külön értéke a munkának a benne megtalálható jó néhány kemenesaljai tájszó, mint *gabórgyás*, *gyehenna*, *kajneszes* stb.

Molnár Helga tanár, Cegléd, Jászberényi út 11. VI. 2. (2700). Kb. 120 szót és kifejezést tartalmazó, szép gyűjtemény, amelynek nagy erénye, hogy a szóanyagnak mintegy felére Galgóczi Erzsébettől, Fodor Andrástól, Vathy Zsuzsától, Márai Sándortól, Török Sándortól, Laczkó Gézától, Kertész Ákostól és más íróktól származó szépirodalmi adatot is idéz.

*

Ők tehát a díjasok, a legjobbak. Díjra érdemesek azonban még mások is vannak a pályázók között, csak hogy a lehetőségeink szerényebbek annál, hogysem mindenkit díjban részesítsünk, aki arra rászolgált. Ezért a bírálóbizottság nevében a többieknek, a díjban nem részesülőeknek csupán köszönetemet fejezhetem ki. Köszönöm, köszönjük, hogy jó szándékkal, igyekezettel részt vettek a pályázaton, s hogy erejüket, idejüket nem sajnálva fáradoztak anyanyelvünk értékeinek, kincseinek megőrzésén. Mi a magunk részéről minden elkövetünk, hogy a legértékesebb pályázatok – legalább részben, szemelvényesen – mielőbb nyomtatásban is megjelenjenek s gazdagítsanak bennünket.

Grétsy László

A paksi Jámbor Pál Társaság

Gyakran használt jelzős szerkezeti forma volt – és még ma is az – a „vidéki Magyarország” emlegetése. Egy olyan településen is mint Paks, az emberek zsigereibe ivódott a vidékiség. Ez a kép csak akkor kezdett színesedni, miután 1969-ben elkezdődött az atomerőmű építése. A volt nagyközség lélekszámban és területileg a duplájára duzzadt, Paks 1979-ben újra visszakapta városi rangját, melyet 1871-ben veszített el. Ám a várossá válás igen hosszú folyamat, mely még ma sem fejeződött be.

Az országos politika helyi hatása erősítheti vagy gyengítheti ezt a folyamatot. Paks esetében az utóbbi történet, súlyosbítva azzal a ténnyel, miszerint az építkezés irányítói és a település felső és középszintű vezetői között nem jött létre egy olyan kapcsolat, melynek eredményeként a Pakson élők (ősi paksiak) és az építők (jöttmentek) egyenrangú partnerként kezelték volna egymást. Egy ilyen kétpólusú településből kellett (kell) aránylag homogén városi lakosságot formálni. Ehhez nagy segítséget nyújthatnak a polgári szervezetek, társaságok vagy egyesületek. Ezek hiánya különösen tapinthatóvá vált 1985-től, amikor a város élére olyan tanácsi vezető került, aki pontosan érezte a már vázolt negatív helyzet tarthatatlanságát. A kétpólusosságot nemcsak a személyek között igyekezett feloldani, hanem az épített környezet területén is, felkérte Makovecz Imrét a város főépítésének.

Ám a helyi politika nem azonosult ezzel a nyitottsággal, ezzel a szellemmel, nem merte követni a város tanácsi vezetésének nyitottságát. Jó példa erre a Paksi Mozaik című negyed-éves helytörténeti, irodalmi és politikai lap főszerkesztőjének a leváltása, amely a lap megszűnését eredményezte, mert senki sem volt hajlandó elvállalni a főszerkesztőséget. Ez egyben azt is jelezte: a folyóirat körül csoportosuló értelmiségiek és a velük szimpatizálók között volt összetartás, szolidaritás. Ezután a kulturális élet területén munkálkodók visszahúzódtak, mondhatnám kissé megszeppentek. Azt az időszakot nagy állóvízhez lehet hasonlítani. Aztán 1988-ban néhány ember – a Paksi Mozaik körül csoportosulóak közül – megunta a pocsolya

szagát, úgy határozott, egyesületet hoz létre, remélve: tevékenységükbe kevésbé fog beleszólni a politika. Az elképzelést gyors tett követte, megkezdődött a tagok toborzása, mely nem volt nehéz feladat. Az előzetes szervezkedés alatt dőlt el: hozzuk létre a *Jámbor Pál Társaságot*.

Jámbor Pál (Hiador) Paks szülöttje, költő, író, pap, tanár és politikus volt, az 1848/49-es forradalom és szabadságharc alatt tisztai beosztásban szolgált, amiért tíz évig száműzetésben élt, ezért választottuk Őt társaságunk névadójának.

A társulat alakuló ülését 1988. október 6-án, az aradi vértanúk napján tartottuk. A 19 alapító tag így fogalmazta meg szándékát: „A társulat célja: az ifjúság irodalmi-művészeti tevékenységének felkarolása, a magyar nyelv iránti szeretetük ébrentartása – ápolása. A társaság kutatja, gyűjti és propagálja a város szellemi örökségének írott és íratlan emlékeit. A társaság céljai megvalósítása érdekében kutatásokat kezdeményez, előadásokat, szakmai vitákat, kiállításokat rendez, irodalmi és anyanyelv ismereti versenyeket szervez.”

Azon elképzelésünk, miszerint egy jogilag bejegyzett társaságnak nagyobb mozgástere lesz a város közéletében, bevált, tevékenységünket senki sem korlátozta, igaz a párt úgy könyvelte el a társaságot, mint akik nyitottak és fórumokat adtak a megalakuló új pártoknak. Az igazsághoz tartozik: úgy indultunk, hogy kulturális társaságot hozunk létre és nem politikai csoportosulást.

A társaság tíz évéből az 1988–1989-es két esztendő igen pezsgő társulati életet hozott. Havonta, kéthavonta voltak rendezvényeink, melyre igyekeztünk olyan személyeket hívni, akik az országos eredmények sodorvonalában mozogtak. Kis túlzással elmondhatjuk: a társaság kaput nyitott az országos események beáramlásához. Fontosnak tartottuk a tájékoztatást, ezért zászlónkra tűztük a helyi sajtó ügyének felkarolását. A társaság tagjai összegyűjtötték az országban megjelenő városi lapokat, azokból kiállítást rendeztünk, melyet megtekintett a városi tanács testülete, majd egy közéleti fórumon vitattuk meg a helyi sajtó szerepét. Alapos előkészítő munkánk eredménye: a város vezetése úgy döntött, finanszírozza egy városi lap költségeit. Örömmel vállaltuk a lap beindítási procedúráit. Tagjaink közül többen vállaltak szervezői és szerkesztői feladatot, így 1989 szeptemberében megjelent a Paksi Hírnök első száma.

A városi lap szervezésével egyidőben indítottuk el a társaság lapját „A Közvéleményt”. Ezzel a címmel jelentette meg Jámbor Pál saját lapját 1870-ben, melyet ő írt, szerkesztett és finanszírozott. Mivel a lap annak idején politikától irodalomig mindennel foglalkozott, helyénvalónak tartottuk az újraindítását, hiszen tematikai kötöttség nélkül helyt adhattunk (adhatunk) minden írásnak. „A Közvélemény” az egyetlen olyan fórum a városban, melyben kritikák jelennek meg a közélet és az önkormányzat anomáliáiról, mert a városi médiák az önkormányzat tulajdonában vannak és a főszerkesztők féltik állásukat. A Közvéleményt az első két évben – 1988–1989 – havonta jelentettük meg, majd negyedévente, jelenleg örülünk ha évente két alkalommal sikerül megjelentetni. Ennek természetesen pénzügyi oka van.

A társaság elismertségét jelezte az, hogy 1989 júniusában felkértek bennünket egy új városi címer megterveztetésére, egy ezzel kapcsolatos városi fórum szervezésére, melyen a lakosság véleményt mondhat a címerről, majd a teljes kivitelezést is mi vállaltuk. A társaság tevékenységének eredménye a paksi zsidó temető kegyeleti parkká minősítése. Ezt a döntést megelőzte a sírkövek számbavétele, ezzel megakadályoztuk a további sírkölopásokat is. Eredményként könyveljük el az általános iskolák lapjainak a beindítását és finanszírozását.

Nagy örömünkre szolgált, hogy meg tudtuk jelentetni – reprint kiadásban – Csonka Ferenc: Hiador című 1944-ben megjelent kismonográfiáját, ami nagyban hozzájárult Jámbor Pál megismertetéséhez. Egy másik sikeres kiadványunk: Szentesi Alajos: A gimnázium sportjának története című könyv.

A felsoroltakból talán kitűnik: nagy súlyt fektettünk az iskolák munkájának segítésére és Jámbor Pál újra felfedezésére. 1990 után azonban rövid időre válságba került a társasági tevékenység. A társaság 5–6 tagja politizálni kezdett, a bennmaradtak pedig gyanúsak lettek a pártok előtt. A helyi pártok sem az 1990-es, sem az 1994-es választások után nem tudták értékelni a társadalmi szervezeteket. Igaz, maga a politikai-önkormányzati berendezkedés is a civil szerveződések ellen formálódott.

Ilyen körülmények között tevékenykedik a társaság 1991-től. Nehéz pénzügyi helyzetünk ellenére a Közvélemény mellett 1994-től kiadjuk a Paksi Tükör című társulati lapot. Ez a lap a volt Paksi Mozaik folytatása, irodalmi, művészeti és helytörténeti kiadvány. Energiánk nagy

részét Jámbor Pál tevékenységének kutatására fordítjuk. Szívós kutatómunkánk eredményeként eddig ismeretlen személyi anyagok kerültek elő a kalocsai Érseki Levéltárból. Jámbor Pál ugyanis Kalocsán járt iskolába és mint felszentelt pap a kalocsai egyházmegyében szolgált. A felkutatott dokumentumokat folyamatosan közzé tesszük a társaság lapjaiban. A kutatással párhuzamosan szorosabbra fűztük kapcsolatunkat Szabadkával és Kishegyessel, mert a két település Jámbor életútjának fontos állomása.

1997-ben emlékeztünk meg Jámbor Pál halálának 100. évfordulójáról és az évforduló kapcsán több alkalommal találkoztunk Szabadka és Kishegyes helytörténetének kutatóival és irodalmáraival. A paksi városi televízió – közreműködésünkkel – Szabadkán járt a csodálatos városi könyvtárban és riportot készített a könyvtár egyik tudományos munkatársával. Ezt a filmet sugározta a paksi TV az évforduló alkalmával. Szabadkai kapcsolatunk eddigi legnagyobb eredménye, hogy a Szabadkán megjelenő Üzenet című irodalmi, művészeti, kritikai és társadalomtudományi folyóirat 1997. 7–8. számát Jámbor Pál emlékének szentelte. A főszerkesztő – Dér Zoltán – jóvoltából helyet kaptak a lapban az általunk felkutatott dokumentumok is. Kishegyesi kapcsolatunk révén pedig meghívást kaptunk az ottani „Csépe-napok” rendezvényeire, ahol méltathattuk Jámbor Pál tevékenységét.

1997 második felétől nagy szervezőmunkába kezdett a társaság, hogy méltóan ünnepeljük az 1848/49-es forradalom és szabadságharc 150. évfordulóját. Az évforduló alkalmából szobrot kívánunk állítani Jámbor Pálnak, mely szobor az óváros főterén lesz és egyben ez lesz a város 48/49-es emlékhelye is, hiszen Jámbor Pál a szabadságharcban tiszti beosztásban szolgált. A szobor félmillió forintba kerül, a pénzt a város önkormányzata és a Paksi Atomerőmű Rt. adja. A szobor felállításával Jámbor Pál végre visszatér – hacsak jelképesen is – szülővárosába, köztünk lesz, naponta láthatjuk és így naponta emlékezhetünk rá.

Beregnyei Miklós

Imre Samu emléktáblájának leleplezése Felsőőrben

Imre Samu a magyar nyelvtudomány, különösen a nyelvjáráskutatás kiemelkedő egyénisége 1917. október 31-én a Vas megyei Felsőőr (ma Burgenland Oberwart) született. Szüleit hamar elvesztette és főlműves nagyapja nevelte. Benne élt a falu mindennapi életében, végezte a ház körüli teendőket, segített a mezei munkában, a jószág őrzésében és ha egy kis szabad idő akadt játszott a többi gyerekekkel. Az iskolában kitűnt nemcsak szellemi képességével, hanem erős akaratával is, mellyel a maga elé tűzött célokat megvalósította. Az iskola és az egyház javaslatára a Pápai Református Kollégiumban folytatta tanulmányait és tett kitűnő érettségét 1937-ben.

Innen a Debreceni Tisza István Egyetemre került és magyar–latin szakon kezdte meg tanulmányait. Ez csak úgy volt lehetséges, hogy felvették a Debreceni Kollégium Református Tanárképző Intézetébe, melyet Baltazár Dezső (1871–1936) püspök a budapesti Eötvös Kollégium mintájára alapított. A tagok teljes ingyenességet élveztek, külföldi ösztöndíjban részesültek, külön előadásokat hallgattak, doktori disszertációjukat megjelentették és az oklevél megszerzése után az Egyház elhelyezésükről is gondoskodott. Az egyetemen, ahol én már másodévet kezdtem, Csűry Bálint tanítványai lettünk, aki a magyar nyelvjáráskutatást a legmagasabb szintre emelte. Mivel mindketten a Református Tanárképző tagjai lehettünk komoly barátság fejlődött ki köztünk.

1940 végén Kolozsvárra kerültem és Szabó T. Attila munkatársa lehettem, majd innen egy év múlva megbízást kaptam a Sepsiszentgyörgyi Székely Múzeum néprajzi teendőinek ellátására. Akkor a Kolozsvári Egyetem Nyelvtudományi Tanszékére Imre Samut ajánlottam, akit Szabó T. Attila ki is nevezett. 1942-ben egyszerre vonultunk be katonának és a háború vihára messze sodort bennünket egymástól. Én voltam a szerencsésebb, mert a hadifogságot elkerültem, Imre Samu azonban 1944–1948 között szenvedte az orosz táborokat. Hazajöve előbb tanárkodott, majd a Magyar Tudományos Akadémia Nyelvtudományi Intézetében

dolgozott a tudományos munkatárstól az ügyvezető igazgatói beosztásig. 1985-től mint az MTA rendes tagja széleskörű tudományos kutató és szervező tevékenységet végzett. 1990. november 6-án halt meg.

Tudományos munkássága két részre osztható. Az egyikben az egész magyarságra, az egész magyar nyelvterületre vonatkozó kérdéseket tárgyalta, a másikon szülőföldje, elsősorban Felsőőr nyelvészeti-néprajzi kérdéseit kutatta.

Szabács viadala hitelességének kérdéséhez (Bp. 1958) című könyvében sok adattal támasztja alá, hogy a költemény nem hamisítvány. Nagyon jelentős szerepet vitt a *Magyar Nyelvtudomány Atlasza* munkálatainak megszervezésében, majd megszerkesztésében (Deme Lászlóval). A hatalmas és felbecsülhetetlen értékű adatmennyiség alapján megírta: *A mai nyelvtudomány rendszere* (Bp. 1971) című összefoglaló munkáját, mely a kérdés legalaposabb áttekintése. Ide kapcsolódik elemző munkája: *Nyelvtudományi szókészletünk néhány szerkezeti kérdése, a magyar nyelvtudomány anyaga alapján* (Bp. 1987). A magyar nyelvet a külfölddel megismertető jeles könyv kiadásában és írásában is résztvett (*The Hungarian Language* Bp. 1972. Benkő Loránddal).

Imre Samu 'honismereti kutató' is volt, hiszen számos munkája ide kapcsolódik. Első közlése, ami egy tudós életében mindig nagyon fontos: *Néprajzi szöveggyűjtés Felsőőrből* (1939. lakodalom leírása); ebben az időben jegyezte le, de eddig még nem került kiadásra: *Gyermekjátékok Felsőőrben*. Közreadta és a település fontos forrása: *Felsőőr helynevei* (1940); a következő évben jelent meg egyetemi doktori disszertációja: *A felsőőri földművelés*. Két alapvető munkája: *A felsőőri nyelvtudomány* (1971) és *Felsőőri tájszótár* (1973). Elkészített egy összefoglalást is: *Ausztriai (burgenlandi) magyar szövegek* (1973) címen. Milyen jó lenne, ha egyszer az itt említett nagyobb tanulmányok és a fel nem sorolt kisebbek, a Felsőőrrel foglalkozók, egy kötetben megjelenhetnének. Ez annál is inkább hasznos lenne, mert ezek egy határainkon túl szakadt városban gyakorlatilag hozzáférhetetlenek.

1997. október 31-én a Burgenlandi Magyar Kulturális Egyesület, Felsőőr város, a Magyar Tudományos Akadémia, a Magyar Nyelvtudományi Társaság Imre Samu életét és munkásságát bemutató megemlékezést tartott. Ezen megjelent két leánya: Imre Erzsébet dr. Frigyesi Miklósné és Imre Klára; a Magyar Tudományos Akadémiát és a Magyar Nyelvtudományi Társaságot Benkő Loránd vezetésével népes küldöttség képviselte. Felsőőr város lakossága igen nagy számban jelent meg Rácz Mihály polgármesterrel az élen.

Az emléktáblát annak a háznak a helyén állították fel, ahol ezelőtt 80 évvel Imre Samu született. Az avatóbeszédet Szabó Géza Szombathelyi Berzsényi Dániel Tanárképző Főiskola magyar nyelvész professzora tartotta, majd a táblát Imre Erzsébet leánya és Páll Lajos unokatestvére leplezte le.

A Református Egyház dísztermében Szabó Sándor és Imre Samu közeli rokona tartott előadást: *Imre Samu és Felsőőr* címen, együtt induló életútjukról. Ezután a Drobits család vendéglőjében alkalom kínálkozott nemcsak a rokonok, de a határon túlról jöttek beszélgetésére is. Majd a Református Régi Paplakban Imre Samu munkáinak, fényképeinek, kéziratainak, családjának bemutató kiállítását Galambos Iréneusz nyitotta meg, akinek elsősorban köszönhető, hogy az ünnepség létrejöhetett.

Délután a Református Egyház dísztermében a nagyszámú egybegyűlteket Rácz Mihály üdvözölte; majd két előadás hangzott el. Kiss Jenő: *Imre Samu, a nyelvtudós*; Balassa Iván: *Imre Samu és a néprajzkutatás* címmel méltatta a nagy tudós életművét. Ezek után

Imre Samuról készült filmet vetítettek.

Ezzel tiszteltgett egy kiemelkedő jelentőségű nyelvész és néprajzkutató emlékének a szülőváros és a magyar tudomány.

Balassa Iván

Kiss Jenő felvétele

Népi együttesek találkozója Óbudán

A kisebbségi kultúra iránti érdeklődés napjainkban előtérbe került. Az UNESCO éppen úgy kiemelt programként tekint a kisebbségek értékeinek megmentésére, mint az Európai Unió. A sokszínű Európának éppen e tekintetben érdekes területe a Kárpát-medence, ahol számos népcsoport él egymás mellett sok évszázadon át. A történelem furcsa játéka miatt egyetlen tájegység több etnikum továbbéléséhez ad teret. A régi közigazgatási egység mára részekre bomlott, a határok megváltoztak, de az emberek közötti, évszázadokon át virágzó természetes kapcsolat, mindmáig megmaradt.

A Bartók Táncegyüttes vezetőinek elsősorban Teszári Miklósnak a kezdeményezésére került sor 1997. november 27–29. között háromnapos találkozóra, ahol négy együttes vallott arról, hogyan őrzik a kisebbségi környezetben a hagyományos kultúra értékeit. Kárpátaljáról a tiszapéterfalvi zeneiskola tanulói jöttek el. Magyarország keleti határáról az eleki román hagyományőrök idősebb és ifjabb közössége érkezett, míg Romániát a magyarlapádiak csoportja képviselte. Európai szemüveggel nézve mindhárom település közel van egymáshoz, de más-más országban más-más adottságok mellett törődik a hagyományával.

Az eleki román hagyományőrző táncegyüttes ötven éve képviseli a régi román kultúra szép emlékeit. A gyakori fellépések, a gondos hagyományápolás eredményeként köztük többen rangos kitüntetések kaptak, míg mások „a népművészet mestere” címet viselik. Ez a tudás minden tekintetben jellemezte fellépésüket. Az idősebbek, akik rutinosan zenélnek, táncolnak, énekelnek színpadon és maguk örömeire egyaránt, ezúttal is osztatlan elragadtatást váltottak ki a jelenlevőkből. Külön meglepetés volt a turkajárás színpadra vitele. A karácsonyi kántálókkal, újévi köszöntéssel házról házra vonuló turkajárók egy régi hagyományt hoztak emberközelbe. A népszokás – mint minden rituális ünnep –, számos olyan archaikus elemet tartalmaz, amelyet a szakemberek szívesen megtoldanak értelmező szavakkal, a téli napfordulóra, a meghaló és újjászülető természet szimbólumára gondolva. Ezúttal az előadás önmagáért beszélt. A jól megválasztott kellékekkel könnyedén érzékeltették a karácsonyi hangulatot, és a játékkal feloldották a nyelvi akadályokat. Az archaikus elemekből álló körkörös táncok, ugrálós lépések a régi népszokásoknak az egyszerűségében értékes elemeit mutatták be.

A legények a férfi táncok sokféle variációját mutatták be, ezzel nyújtva új élményt a szemlélőknek, és bizonyítva, hogy a virtuozitás az egyéni képességekkel párosul. A lányok finom, diszkrét körtánc ellentétességében illeszkedett a legények lendületes szóló táncaihoz. Külön élmény volt az idősek és a fiatalok közös szereplése, ami jelezte, hogy az eleki románok tudatosan ápolják régi kultúrájukat. Ezt a hagyományőrzést méltatta az elekieknek szóló ünnepi köszöntőjében Timár Sándor.

A Tiszapéterfalváról harminckét gyerek érkezett, hogy bemutassák, mit jelent nekik az iskolában tanult klasszikus zene mellett a népszokásokhoz, játékokhoz, táncokhoz kapcsolódó dalkincs, a sokszínű zenehagyomány. Vezetőjük Pál Lajos zenetanár kijevei konzervatóriumban szerzett diplomát, de azt a lelkesedést, a gyerekek iránti szeretetet és a hagyományos kultúra iránti érdeklődést, amit minden szerepléssel bizonyított, azt valóban máshonnan hozta.

Előadásuk változatos volt. A szereplőkhöz illő gyerekjátékok bemutatásával kezdődött a műsorok, énekeltek színpadon, kórusban; furulyáltak, hegedültek, aztán táncoltak saját maguk kíséretével énekhangra és a csoportból kilépők látszólag rögtönzött zenekari muzsikájára. Máskor a négytagúvá bővült „trío” szórakoztatta az érdeklődőket vonósokra, tangóharmonikára alkalmazott dudánóták dallamával. A gyerekek természetes vidámsága, játékos kedve, spontánul ható szereplése azt hirdette, hogy a határ túlsó oldalán, a múlt században már polgárosult és a hagyományoktól eltávolodott falvak lakói között a népi kultúra mára felértékelődött. A tiszaháti magyar kultúrához tartozás igénye, tudatos ápolása, a régi értékek felelevenítése a rosszízű folklórizmus nélkül jelent meg a péterfalvi gyerekek repertoárjában. Érezhető volt az iskolában tanult klasszikus zene mellett spontán fordulnak a népzenehez, amelyet a hivatalos műsor után, a maguk örömeire a rögtönzött táncmulatságon bizonyítottak be.

A Küküllő menti magyarlapádiak a tradicionális kultúra meglétét mutatták be. Nem az újratanulást, nem a tudatos megőrzést és hagyományápolást, hanem azt, ami még ma is él a faluban. Apáról gyerekre öröklődő éneklési mód és dalkincs egyik szép példáját lehetett hallani a 77 éves Mari nénitől. Ezt bizonyították a 70 évesek mellett táncoló öt–nyolc éves gyermekek is. A lányok és asszonyok előszedték a régi időkbeli megmaradt (vagy annak alapján újra formált) pártát, ruhát és a legények nehéz paraszt csizmában úgy járták a legényes, mint ahogy az több generációval korábban szokás volt. A színpad, a budapesti szereplés számukra csak egy különleges alkalom a hagyomány bemutatására, inkább otthon saját örömeikre énekelnek, táncolnak, ha az egyre fogyatkozó lélekszámú, egyre kevesbedő fiatalok számára erre lehetőség nyílik. A kisebbségi kultúra nehéz sorsát képviselik a lapádiak Romániában. Nekik nem koreográfus tanítja a pontozót és a legényest, a lányoknak karikázót meg a párostáncokat, mert mindez a falu ma még meglévő hagyományát képviseli.

A határon innen és túl élő kisebbségek hagyományos kultúrájából ízelítőt adó tánc-csoportokhoz és a vendégekhez dr. Felföldi László szólt bevezetésekképpen. A folklór határtalan értékeit és a társadalom érdektelenségét, a felelőtlen mellőzés gondjait tárta őszintén a hallgatók elé. Baj van a hagyomány megbecsülésével. Az értelmiség elfordul a régi kultúrától, a globalizált kultúra elsodorja a kis közösségeket összetartó műveltséget. A népcsoportokat sajátossá tevő táncot, zenét, dalt, viseletet az univerzálódási törekvés eltünteti. Hiába halljuk az Unesco képviselőitől, hogy az európai kultúra annak sokszínűségében értelmezhető, hiába hirdetik messziről a kívülről, hogy az Európai Unió nem kívánja az uniformizált embereket, mégis azok akik még ismerik a hagyományos műveltséget elfordulnak tőle, mert azt hiszik, hogy idejétmúlt nyűg a nyakukon. Azok pedig, akiknek kötelességük lenne a hagyományt a polgárság értékei közé vinni, még rá sem jöttek, hogy azáltal válnak egy nemzet képviselőjévé, ha annak történelmét ismerik, kultúráját elfogadják, értékeit becsülik és továbbadják.

Teszári Miklós által szervezett találkozón immár másodízben találkozhattak az érdeklődők a hagyomány értékeivel, amelyhez ezúttal kellemes, otthonos háttérrel biztosított az "budai Művelődési Ház.

Kríza Ildikó

Népzenei gyűjtőúton Erdélyben

A Bessenyei György Tanárképző Főiskola népzene-szakos hallgatói a tanszék tanárainak vezetésével a közelmúltban kisebb csoportokban népzenei gyűjtőúton jártak Erdélyben. Magam is részt vettem két társammal Dsupin Pál tanár úr irányításában népi furulyás felfedező úton. Ellátogattunk Székere, Bálványosváraljára, Kolozsvárra, Magyarorszára, Magyarlapádra, Magyarbeczére, Hodákra, Gyergyószentmiklósrá, Csíksomlyóra, Korondra, Parajdra. A szép erdélyi tájak látványa mellett rengeteg érdekes emberrel találkoztunk, akik nemcsak kiváló népzeneészek, énekesek, furulyások voltak, hanem izesen mesélő, értékes emberek is. Szokatlan volt az egyszerűségükben megmutatókozó őszinte emberi nagyságuk, a közvetlenségük, ahogyan a mindennapok gondjain felülemelkedve humoros előadásokkal, tréfákkal fogadtak be családjuk körébe.

Megvendégelték, majd beszélgetéseink után előkerültek a népi hangszerek, különböző népi furulyák, melyeken általunk még nem hallott ősi dallamokat szólaltattak meg. Ezeket a régi székely dallamokat egyéni díszítésekkel, művészi előadásban játszották nekünk. Mi figyeltünk, magnóval, videokamerával rögzítettük, hogy újra és újra lejátszva gyönyörködve tanulhassunk belőlük. Meggyőződhattunk arról, hogy zenélő idős barátaink zeneiskolai előképzettség nélkül csak tehetségük, szorgalmuk, kitartásuk, a családból, szülőktől átvett hagyományok útján jutottak ilyen művészi fokra. A dallamokat gyakran női énekes énekelte, a férfi furulyás kíséretével. Családi hangulatban a családtagok és mi is bekapcsolódtunk az éneklésbe, zenélésbe. Magunk is vásároltunk különböző hangzású, méretű népi furulyákat, melyeket ismert dallamokon próbáltunk ki. Nemcsak a népzene, népi kultúra, hagyományokat, szokásokat ismertük meg és próbáltuk ki, pl.: tehén-szekéren utaztunk, székely

népi ételeket ettünk. Vendégeink szívességéből eljutottunk olyan helyekre, amelyeket eddig csak Tamási Áron, Sütő András és más írók elbeszéléseiből ismerhettünk. Útitársaimmal – Krajcsovics Lilla, Répási Zsuzsanna, Dsupin Pál, Keszezy Tivadar – nagy élményben volt részünk. Nemcsak zenei ismereteink bővültek, de emberi, baráti kapcsolatokkal is gazdagabban tértünk haza. Reméljük, hogy most kezdett utunknak folytatása is lesz.

Högye Zsófia

Szekeres László halálára

(1931–1997)

A tavalyi advent napjaiban a szabadkai régi városháza páratlan, szecessziós dísztermében ünnepelték a gimnázium alapításának 250. évfordulóját. A nagy rendezvény értő-érző irányítója, *Szekeres László* rosszul lett, majd bekövetkezett az, amire akkor és ott senki sem számított: december 27-én, a zimonyi kórházban végleg eltávozott közülünk.

Laci bátyánkkal a délvidéki magyar honismeret kimagasló személyiségét vesztítettük el. Már középiskolás korában – a negyvenes évek második felében – bekapcsolódott a szabadkai múzeum régészeti munkálataiba, majd néhány év múlva megkezdte tanulmányait az akkori ország legeurópaibb felében: a Ljubljana Tudományegyetem Archeológiai Tanszékén. *Srećko Brodar* professzor tanítványaként 1957-ben átvéve oklevelét, neve hosszú ideig összefonódott a szabadkai közgyűjtemény történetével. A regionális feladatkörű intézményben természetesen nem csupán a vegytiszta régészettel, hanem a néprajz, a természetkutatás, a művelődéstörténet, a numizmatika, a művészettörténet kérdéseivel egyaránt foglalkoznia kellett, elődje, *dr. Schulman Imre* halála után 1960-tól immár igazgatóként is.

Az 1970-es években Bácska és Bánság területén számos régészeti feltárásban vett részt, nem egyet közülük vezetett is. A sorból kiemelkedik a Zenta melletti Mákospatakon 1975-ben végzett mentőásatás, amelynek során egyebek között egy nagykiterjedésű szarmata, illetőleg hun kori település nyomai kerültek napvilágra. A gazdasági gondok szaporodásával a terepmunkák megrikkultak, egyidejűleg viszont a leletek feldolgozására összpontosíthatott: számos kötet, szakmai és ismeretterjesztő írás kerülhetett ki *Szekeres László* tollal alól. Emellett előadásokat tartott, kiállításokat rendezett, vállalta a Reményik Sándor-i „ahogy lehet” éthoszáát.

A rendszerváltozás arrafelé szerényebb „befúvása” őt is megérintette, öszülő halántékkal az elsők között csatlakozott a népközösség érdekeit megfogalmazó politikai szerveződés kezdeményezőihez. Évekig körzeti első emberként küzdött az akkor még egyetlen magyar párt: a Vajdasági Magyarok Demokratikus Közössége autonómiaötkvéseinek a valóra váltásáért. Barátja, *Dudás Károly* író, lapszerkesztő a nekrológiájában így idézi föl ezt az időszakot: „A magaformájú elmélyült, szelíd tudósembernek nem sok keresnivalója lehet a politikában, főként nem a mostaniban, ahol a kíméletlenség és a praktikum mindennekfölött való. Itt szelídséggel és intellektuális vívódásokkal nem sokra megy az ember. Ragaszkodott annyira nagy bajban levő közösségéhez, hogy kétélyei, féltelmei ellenére sem távolodott el a közélettől, élete utolsó pillanatáig tette a dolgát, s ami még csodálatosabb: tele volt optimizmussal. Igen, általában az ilyenek mennek el időnap előtt, azok, akikre oly nagy szükségé volna még a közösségnek. Az értékesek, a belüli lobogók, a szelídek. Amilyen *Szekeres László* volt.”

Közéleti szerepe tehát az 1990-es évtizedben teljesedett ki: a városházán kabinetfőnöki posztot vállalt, a magyarországi támogatásra érdemes délvidéki kéziratok megjelenését könyvkuratóriumi elnökként egyengette, és megvalósíthatta dédelgetett álmát: a századelő jeles helytörténeti folyóiratának, a *Bácsországnak* az újraindítását. Folyamatos pénzügyi, megjelenési nehézségek, átmeneti terjedelemcsökkenések kényszere szorításában is, az – általa jegyzett utolsó – III. évfolyam 12. számában a következőket írja: „Amikor a Bácsország első számát útnak indítottuk, tudtuk, hogy lelkesezően és képességeken kívüli sok másra is szükség van. Nem utolsó sorban anyagi háttérrel nyújtó támogatásra (...) Áldozatok árán a Szabad Hét Nap szerkesztősége

és az Illyés Közalapítvány anyagi támogatásával sikerült a kríziseket túlélni (...) Ismét légüres térbe jutottunk. Ez azonban nem jelenti egyben azt is, hogy mindent feladtunk (...) Végezetül álljon itt egy kínai bölcs gondolata: Nehéz terepen: ne állj meg, folytasd az utat; bekerített terepen: dolgozz ki stratégiát; halálos terepen: harcolj!”

Nos, Szekeres László valóban így cselekedett: a nem csupán képletesen nehéz, bekerített, halálos terepen tette a dolgát. Kidolgozta még a hetilap mellékletéből önálló, huszonnégy oldalas folyóirattá válás koncepcióját. Immár egykori szerkesztőtársain – *Ritz Péteren, Hegedűs Antalón, Magyar Lászlón* és a többiekén – múlik, hogy az újarcú Bácsország megálljon a maga lábán, a többi Kárpát-medencei honismereti szemle méltó társaként.

Mi, az egyetemes magyarságban gondolkozó anyaországi honismereti munkások is sokat köszönhetünk neki. Bármikor bizton fordulhattunk hozzá, lett legyen szó akár csoportok várostörténeti kalauzolásáról, akár más, tevőleges segítség kéréséről. Az *Emese álma* című nagyszabású, határokon átnyúló vetélkedősorozat területi zsűri elnökségére kétszer is eredményesen fölkerhettük, egy ízben évi nagy seregszemlénken, a nyári honismereti akadémián is vendégül láthattuk. Tavaly szeptember 24-én a szabadkai Városi Könyvtárban, folyóiratunk bemutatkozó estjén meleg szavakkal köszöntötte a *Honismeret*et, természetes szövetségést, testvérilapot látva benne saját Bácsország számára.

Hadd búcsúzzunk Szekeres Lászlótól alkotótársa, *Sifflis Zoltán* filmrendező gyászbeszédének jellemző részletével: *„Történelmi múltunk ismerete ma szerényebb és csonka lenne az ő munkássága és annak eredményei nélkül. Nemzeti közösségünk máig viharos körülményei és az ebből adódó közéleti, politikai feladatok és kihívások bölcs megoldásaihoz tapasztalatával, higgadt, szerény, de mindig az érvekre támaszkodó magatartásával járult hozzá. Tudós, értelmiségi volta ellenére habozás nélkül – mindig, amikor csak szükség volt rá – vállalta közéleti, politikai teendőik végzését is (...) Élete és munkássága során minden helyzetben nemzeti közösségünk érdekeit tartotta szem előtt, ugyanakkor azon kevesek közé tartozott, aki emellett figyelembe tudta venni más nemzetek történelmi valóságát is a maga bölcs, de kritikus magatartásával. Ezért övezte személyét és munkásságát megbecsülés és tisztelet a szakma, a munkatársak és a barátok körében. Ő volt az, aki minden egyes alkalommal, amikor veszélybe került hitvitájának tekintélye, a tudós alaposságával és a közéleti ember tudatosságával emelte föl szavát történelmi és kultúr-tényeinek meghamisítása és elferdítése vagy alábecsülése ellen.*

Ez a példaértékű, öntudatos magatartás kötelez bennünket a folytatásra, és tartozunk neki azzal, hogy átmentsük azt a jövő nemzedék számára (...) Olyan magatartásformát képviseltél, amelyet az alapvetően intoleráns közeg megkísérlelhetett ugyan letiporni, azonban éppen szelíd állhatatosságod tette azt megsemmisíthetetlené. Mert te szelídségedben voltál csökönyös. Ez az, amivel bennünk örökre megmaradsz... Nyugodjál békében.”

Székely András Bertalan

Búcsú Tábori Györgytől

Tábori György etnográfus, volt békéscsabai és békési múzeumigazgató 1997. november 8-án, felesége halála után mintegy tíz hónappal, Debrecenben elhunyt. Tábori György és felesége három-négy éve költözött Debrecenbe és ott betegségeik miatt nagyon visszavonultan, szinte észrevétlenül éltek.

Ez a szerénység, tartózkodás, leküzdhetetlen vágy az észrevétlenség után furcsa paradoxonként elkísérte egész életpályáján. Élénk közéleti személyiség, a maga szakmai karrierjét építő ember volt, de szerény, tartózkodó, visszahúzódo természetese sok mindenben meggátolta, korlátozta. Tábori György azért nem vált kiemelkedő, neves múzeumigazgatóvá, mert nem tudott megbarátkozni a tőle nagyon messzeálló adminisztrációval. Szakmai kibontakozását gátolta, akadályozta az igazgatósággal szükségszerűen velejáró – sokszor kellemetlen – „ügyintézés”, ügyviteli, olykor reprezentációs munka.

Tábori György Tótkomlóson született 1913. november 18-án. Egyetemi tanulmányait a budapesti egyetemen végezte és 1940-ben egyidőben szerzett tanári és bölcsészdoktori diplomát. Tábori György tagja volt az akkor – Györfly István kiváló egyénisége folytán –

virágkorát élő Néprajzi Tanszéknek. Ahol akkor Györffy professzor mellett Tálasi István, Molnár Balázs, Gunda Béla, Márkus Mihály, Lükő Gábor, K. Kovács László, Vajkai Aurél és mások dolgoztak, tanultak. Györffy István céltudatosan foglalkozott nemzetiségi tanítványokkal, valamint a szomszédos népek itt tanuló fiaival. Elsőrendű magyar etnográfiai érdekek tartotta nemzetiségünk és a szomszédos népek életének megismerését, kutatását. Györffy professzor Tábori Györgytől a hazai és általában a szlovákság kutatását várta el, míg általánosabb kutatási területként az állattartás kérdéseinek vizsgálatára ösztönözte, természetesen a szlovák kölcsönhatások figyelembevételével.

Az egyetem elvégzése után tíz évi bizonytalan, keserves korszak következett életében: katonaság-háború, majd vidéki tanárkodás. Míg nem 1950-ben a magyar múzeumok újjászületése során Békéscsabára nem került, a Munkácsy Mihály Múzeumba, igazgatóként. A békéscsabai múzeumigazgatóság, majd megyei múzeumigazgatóság jó lehetőségeket nyújtott számára, hogy a hazai szlovákság (és általában is a szlovákság) népeletét kutathassa. Nem csoda, hogy a hazai szlovákság kutatásának egyik központjává szülőfaluját, Tótkomlóst tette. Itt végzett leginkább megfigyeléseket és itt gyűjtött legtöbbet. Mégpedig meglehetősen széleskörűen, a tótkomlói szlovák népelet minden területéről. Tótkomlói kutatásai-gyűjtései során kiváló segítőtársra lelt Krupa Andrásban, aki a Tudományos Ismeretterjesztő Társulat Békés Megyei Szervezetének titkáráként szervezési, szerkesztési, kiadványozási tekintetben is nagy segítséget nyújtott számára. Természetesen foglalkozott a békési magyar népelet jelenségeivel is. Magyar kutatásainak központjába a település, a népi építkezés, a lakásbelső témaköre került. Az Országos Műemlékfelügyelőség megbízásából szakszerűen felmérte és dokumentálta Békés megye népi építészetét, lett légyen az magyar, szlovák, vagy román. Ez az adattár ugyanúgy kiadatlan, mint sok más feldolgozása és számtalan feljegyzése, kutatási beszámolója, jegyzete is.

Elsőrendű feladatunk Tábori György bibliográfiájának összeállítása. Ilyen rövid emlékezésben nem lehet csak a legfőbb munkáit említeni. Mint például a *Rokkások Békés megyében* című, 1959-ben kiadott munkáját, vagy *A körösi faúsztatás történetéből* című, 1967-ben megjelent tanulmányát. Nagyobb lélegzetű tanulmánya *Békéscsaba településének fejlődéséről a XVIII–XIX. században*, a Kristó Gyula–Székely Lajos szerkesztette *Tanulmányok Békéscsaba történetéből* című tanulmánykötetben jelent meg, 1970-ben. Az állattartással több dolgozatában is foglalkozott. Először a *Békési Élet* hasábjain, 1971-ben, *Tótkomlós állattartása* címmel. Ugyanígyan címmel, de bővített formában adta közre a Békés Megyei Múzeumok Közleményeiben, 1974-ben a tótkomlói állattartásáról írt tanulmányát. Hogy azután összefoglaló módon *Az állattartás* címen jelentesse meg az állattartással kapcsolatos ismereteit a Szincsek György szerkesztette *Tótkomlós néprajza* című monográfiában. Érdekes munkája *A rézveretes Tranoscius* című gazdagon illusztrált könyve a magyarországi evangélikus szlovákok régi, vallásos énekeskönyvéről (Fekete Könyvek, 1986.). Természetesen résztvett a *Békéscsaba néprajza* című összefoglalás megírásában is. Érdekes, hogy itt egy, ha nem is egészen új és előzmény nélküli tárgykörrel, a népi ruházat alakulásának feldolgozásával jelentkezett.

Tábori György feldolgozásai, írásai főleg Békés megyei, vagy éppen békéscsabai kiadványokban láttak napvilágot. Itt, a Békési Életben jelent meg róla, 70 éves korában Balassa Iván köszöntő cikke is, mely szerint Tábori György nemcsak kiváló etnográfus, a nemzetiségi néprajzkutatás egyik úttörője, hanem nagyszerű muzeológus is volt. Több Békés megyei múzeum – elsősorban a békéscsabai és a békési – neki köszönheti fejlesztését és arról sem szabad megfeledkeznünk, hogy Békéscsabán és Szarvason szlovák, Békésen pedig magyar tájházat létesített.

A Békés megyei tudományos-, közművelési élet neves alakja volt, emlékét meg kell őriznünk.

Dankó Imre